Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
представено на 30 април 2019 година [1]

Дело C-128/18

Dumitru-Tudor Dorobantu
с участието на
Generalstaatsanwaltschaft Hamburg

(Преюдициално запитване, отправено от Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Висш областен съд Хамбург, Германия)

„Преюдициално запитване — Пространство на свобода, сигурност и правосъдие — Полицейско и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Европейска заповед за арест — Рамково решение 2002/584/ПВР — Член 1, параграф 3 — Харта на основните права на Европейския съюз — Член 4 —Забрана за нечовешко или унизително отношение — Задължение за изпълняващите съдебни органи да проверят условията на задържане в издаващата държава членка — Обхват на проверката — Критерии“

I. Въведение

1. Настоящото преюдициално запитване се вписва в рамките на разглеждането от страна на германския съдебен орган на законосъобразността на предаването на г-н Dumitru-Tudor Dorobantu на румънския съдебен орган, издал европейска заповед за арест въз основа на Рамково решение 2002/584/JAI [2]. Първоначално тази европейска заповед за арест е издадена с цел наказателно преследване, а впоследствие с цел изпълнение на наказание лишаване от свобода.

2. В съответствие с решения от 5 април 2016 г., Aranyosi и Căldăraru [3], и от 25 юли 2018 г., Generalstaatsanwaltschaft (Условия на задържане в Унгария) [4], това запитване допринася за определянето на гаранциите, които трябва да бъдат въведени, за да се осигури зачитането на основните права на лицето, предавано въз основа на европейска заповед за арест, при положение че пенитенциарната система на издаващата държава членка страда от системни или общи недостатъци.

1 Език на оригиналния текст: френски.

2 Рамково решение на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6 стр. 3), изменено с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26 февруари 2009 г. (ОВ L 81, 2009 г., стр. 24) (наричано по-нататък „Рамково решение 2002/584“).

3 C-404/15 и C-659/15 PPU, наричано по нататък „решение Aranyosi и Căldăraru“, EU:C:2016:198.

4 C-220/18 PPU, наричано по-нататък „решение Generalstaatsanwaltschaft“, EU:C:2018:589.

3. По-специално, запитващата юрисдикция иска Съдът да изясни задълбочеността на проверката, която изпълняващият съдебен орган е длъжен да направи, за да оцени реалната опасност от нечовешко или унизително отношение, на която би било изложено съответното лице поради условията на задържане в издаващата държава членка, както и различните фактори и критерии, които той е длъжен да вземе предвид за целите на тази преценка.

II. Правна уредба

A. Правото на Съюза

1. Хартата на основните права на Европейския съюз

4. Член 4 от Хартата на основните права на Европейския съюз[5], озаглавен „Забрана на изтезанията и на нечовешкото или унизително отношение или наказание“, гласи:

„Никой не може да бъде подложен на изтезания, на нечовешко или унизително отношение или наказание“.

5. В разясненията относно Хартата[6] се уточнява, че „[п]осоченото в член 4 [от Хартата] право, съответства на правото, гарантирано в член 3 от [Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи[7]], чийто текст е идентичен […]. По силата на член 52, параграф 3 от Хартата, то има следователно същия смисъл и същия обхват, както посочения член от ЕКПЧ“[8].

2. Рамково решение 2002/584

6. Въведената с Рамково решение 2002/584 европейска заповед за арест има за цел да замени традиционния механизъм на екстрадицията, който предполага вземането на решение от орган на изпълнителната власт, с инструмент на сътрудничество между националните съдебни органи, което се основава на принципа на взаимното признаване на присъдите и съдебните решения, а също и на взаимното доверие между държавите членки[9].

7. Това рамково решение въвежда също нова опростена и по-ефикасна процедура за предаване на осъдени или заподозрени в извършването на нарушения на наказателното право лица[10], като ограничава случаите, при които не се допуска изпълнение, и определя сроковете за приемане на решенията относно европейската заповед за арест[11].

8. Съображения 12 и 13 от Рамково решение 2002/584 гласят следното:

„(12) Настоящото рамково решение спазва основните права и се съобразява с принципите, признати в член 6 [ДЕС] и отразени в Хартата […], и по-специално глава VI от нея. […]

5 Наричана по-нататък „Хартата“.

6 ОВ C 303, 2007 г., стр. 17.

7 Подписана в Рим на 4 ноември 1950 г., наричана по-нататък „ЕКПЧ“.

8 Вж. разясненията по член 4.

9 Член 82, параграф 1, първа алинея ДФЕС, както и съображения 5, 6, 10 и 11 от Рамково решение 2002/584.

10 Вж. решения от 29 януари 2013 г., Radu (C-396/11, EU:C:2013:39, т. 34), и от 26 февруари 2013 г., Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, т. 37).

11 Вж. решение от 30 май 2013 г., F (C-168/13 PPU, EU:C:2013:358, т. 57 и 58).

(13) Никое лице не може да бъде предавано, експулсирано или екстрадирано, когато съществува сериозна опасност то да бъде подложено на смъртно наказание, изтезание или на друго нечовешко или унизително наказание“.

9. Член 1 от това рамково решение е озаглавен „Определение на понятието европейска заповед за арест и задължение за изпълнението ѝ“ и гласи:

„1. Европейската заповед за арест е съдебно решение, което е издадено от държава членка, с оглед задържане и предаване [от] друга държава членка на издирвано лице, с цел наказателно преследване или изпълнение на присъда за лишаване от свобода или на мярка, изискваща задържане.

2. Държавите членки следва да изпълнят всяка европейска заповед за арест въз основа на принципите на взаимното признаване и в съответствие с разпоредбите на настоящото рамково решение.

3. Рамковото решение няма действие по отношение на изменение на задължението за спазване на основните права и основните правни принципи, залегнали в член 6 от [ДЕС]“.

Б. Германското право

10. С членове 78—83к от Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (Закон за международната правна помощ по наказателни дела)[12] от 23 декември 1982 г., изменен с Gesetz zur Umsetzung на Rahmenbeschlusses über den Europäischen Haftbefehl und die den Übergabeverfahren zwischen der Europäischen Union (Закон за транспониране на Рамково решение относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки)[13] от 20 юли 2006 г., в германския правен ред е транспонирано Рамково решение 2002/584.

11. Съгласно член 29, параграф 1 от IRG, който според член 78, параграф 1 от IRG се прилага по отношение на европейската заповед за арест, Oberlandesgericht (Висш областен съд, Германия), по искане на Staatsanwaltshaft (прокуратурата, Германия), се произнася по законосъобразността на екстрадицията, когато подсъдимият не е дал съгласието си за опростената екстрадиция. Съдът се произнася с определение по реда на член 32 от IRG.

12. Член 73 от IRG гласи:

„Правната взаимопомощ, както и разкриването на информация без предварително запитване, са незаконосъобразни, ако противоречат на основните принципи на германския правен ред. В случай на молби по дял осми […] предоставянето на правна помощ е незаконосъобразно, ако противоречи на установените в член 6 ДЕС принципи“.

III. Фактите по делото в главното производство и преюдициалните въпроси

13. Г-н Dorobantu е румънски гражданин, пребиваващ в Хамбург (Германия).

12 BGBl. 1982 I, стр. 2071.

13 BGBl. 2006 I, стр. 1721, наричано по-нататък „IRG“.

14. Германските съдебни органи са сезирани с искане за предаване на заинтересованото лице на основание първата европейска заповед за арест, издадена на 12 август 2016 г. от Judecătoria Medgidia (Първоинстанционен съд Меджидия, Румъния). Тази заповед е издадена с цел наказателно преследване за деяния, съставляващи престъпления срещу собствеността, както и подправяне или използване на подправени документи.

15. При привеждането в изпълнение на посочената заповед Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Висш областен съд Хамбург, Германия) взема предвид конкретните сведения за системните или общи недостатъци в условията на задържане в Румъния. Съгласно принципите, изведени от Съда в решение Aranyosi и Căldăraru, този съд проверява предоставената от румънските органи информация относно условията, при които ще бъде задържан г-н Dorobantu след неговото предаване. От тази информация се установява, че в случай на предварително задържане на заинтересованото лице то ще бъде настанено в обща килия за четирима души (с площ 12,30 кв.м., 12,67 кв.м. или 13,50 кв.м.) или за десетима души (с площ от 36,25 кв.м.). В случай на изпълнение на наказание лишаване от свобода обаче г-н Dorobantu ще бъде задържан за период от 21 дни в заведение, в което всеки затворник разполага с площ от 3 кв.м., а след това пак при същите условия, ако заинтересованото лице изтърпява наказание лишаване от свобода при строг режим. Ако обаче г-н Dorobantu се ползва от общ или лек режим, той ще разполага с лично пространство с площ 2 кв.м. на човек [14].

16. Запитващата юрисдикция е направила цялостна преценка на тези условия на задържане въз основа на практиката на Европейския съд по правата на човека. С оглед на значителното подобрение на румънската система за изпълнение на наказанията както по отношение на инфраструктурата, така и на механизмите за контрол, тя стига до извода, че за заинтересованото лице няма реална опасност от нечовешко или унизително отношение по смисъла на решение Aranyosi и Căldăraru.

17. Освен това запитващата юрисдикция констатира, че ако предаването на заинтересованото лице бъде отказано, извършените от него правонарушения ще останат ненаказани, което би противоречало на целта да се осигури ефективността на наказателното правосъдие в рамките на Европейския съюз.

18. Въз основа на определенията от 3 и 19 януари 2017 г. на Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Висш областен съд Хамбург) Generalstaatsanwaltschaft Hamburg (прокуратура в Хамбург, Германия) разрешава г-н Dorobantu да бъде предаден на румънските власти, след като изтърпи наказанието лишаване от свобода, което му е наложено за други престъпления, извършени в Германия.

19. При все това тези определения са отменени с определение от 19 декември 2017 г. от Bundesverfassungsgericht (Федерален конституционен съд, Германия). Всъщност той приема, че преценката за законосъобразността на предаването на заинтересованото лице предполага преди това Съдът на Европейския съюз да бъде сезиран с преюдициално запитване, за да се произнесе относно факторите, които са от значение при преценката на условията на задържане в издаващата държава членка.

14 Тази информация се съдържа в определения от 3 и от 19 януари 2017 г. на Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Висш областен съд Хамбург), приложени към националната преписка, с която разполага Съдът. По време на съдебното заседание представителят на румънското правителство уточнява, че г-н Dorobantu ще прекарва много малко време в това пространство под 3 кв.м., тъй като ще изтърпява наказанието лишаване от свобода при общ режим и по този начин ще има възможността да се придвижва без придружител и да работи.

20. С акт от 8 февруари 2018 г. Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Висш областен съд Хамбург) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) В контекста на Рамково решение 2002/584 какви са произтичащите от член 4 от Хартата минимални изисквания към условията на лишаване от свобода?

а) По-специално установен ли е в правото на Съюза „абсолютен“ минимум за размера на помещенията за лишаване от свобода, при неспазването на който във всички случаи се нарушава член 4 от Хартата?

i) При определянето на частта от площта на помещението за лишаване от свобода за един човек от значение ли е обстоятелството дали става въпрос за индивидуална или обща килия?

ii) При изчисляването на размера на помещението за лишаване от свобода следва ли да се приспада заетата от мебели (легло, гардероб и т.н.) площ?

iii) Какви са конструктивните изисквания, които с оглед на конкретния случай могат да се окажат от значение за отговора на въпроса за осигуряване на съответствието с правото на Съюза на условията на лишаване от свобода? Какво би могло да е значението на осигурения пряк (или непряк) достъп от килията например до санитарни инсталации или други помещения, както и на обстоятелството, че килията е снабдена по-специално със студена и топла вода, с отопление, с осветление и т.н.?

б) Доколко за преценката има роля различният „режим за изпълнение на наказанието“, и по-специално времето на отключване на килията и обхватът на свободата на придвижване в рамките на затвора?

в) Може ли, както това прави решаващият съдебен състав в постановения съдебен акт, с който се произнася по допустимостта на искането за предаване в конкретния случай, да бъдат взети предвид и подобренията в издаващата държава членка в правно и организационно отношение (въвеждане на институцията на омбудсман, създаване на съдилища за изпълнение на наказанията и т.н.)?

2) По кои критерии следва да се преценяват условията на лишаване от свобода от гледна точка на съответствието им с правото на Съюза? В каква степен тези критерии оказват влияние при тълкуването на понятието „реална опасност“ по смисъла на […] решение Aranyosi и Căldăraru?

а) Във връзка с това следва ли съдебните органи на изпълняващата държава членка да имат право да подлагат на всеобхватна проверка условията на лишаване от свобода в издаващата държава членка, или те следва да се ограничат до „проверка за очевидни закононарушения“?

б) В случай че при отговора на първия преюдициален въпрос Съдът стигне до извода, че в правото на Съюза са установени „абсолютни“ изисквания към условията на лишаване от свобода, може ли винаги при неосигуряване на тези минимални условия да се смята и за „безспорно“, че е налице „реална опасност“, която забранява предаването, или въпреки всичко изпълняващата държава членка има право на своя собствена преценка? Може ли в това отношение да се вземат предвид определени фактори като поддържането на обмена на правна взаимопомощ между държавите членки, ефикасността на европейското наказателно правосъдие или принципите на взаимно доверие и взаимно признаване?“.

21. С определение от 25 септември 2018 г. Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Висш областен съд Хамбург) уведомява Съда, че г-н Dorobantu междувременно е осъден от Judecătoria Medgidia (Първоинстанционен съд Меджидия) на лишаване от свобода за срок от две години и четири месеца за престъпления, извършени на територията на Румъния. Това съдебно решение е постановено на 14 юни 2018 г. задочно. Запитващата юрисдикция посочва на Съда, че европейската заповед за арест, издадена на 12 август 2016 г. с цел наказателно преследване, е „заменена“ с нова европейска заповед за арест, издадена на 1 август 2018 г. с цел изпълнение на наказание лишаване от свобода. Тази юрисдикция посочва обаче, че поддържа своето преюдициално запитване, доколкото поставените въпроси продължават да са от значение за делото в главното производство.

IV. Предварителни съображения

22. Преди да се пристъпи към разглеждането на въпросите, които запитващата юрисдикция отправя до Съда, ми се струва необходимо да се направят две предварителни бележки.

23. Първата се отнася до „заменянето“ на европейски заповеди за арест, което сочи запитващата юрисдикция в своето определение от 25 септември 2018 г. Втората е свързана със състоянието на практиката на Съда, която според мен определя рамката, в която следва да се отговори на настоящите преюдициални въпроси.

A. „Заменянето“ на европейски заповеди за арест

24. Както посочих, в определението си от 25 септември 2018 г. запитващата юрисдикция уведомява Съда, че европейската заповед за арест, издадена от Judecătoria Medgidia (Първоинстанционен съд Меджидия) срещу г-н Dorobantu с цел наказателно преследване е „заменена“ в хода на главното производство с нова европейска заповед за арест, издадена от същия съд, този път с цел изпълнение на наказание лишаване от свобода.

25. Въпреки че поставените от запитващата юрисдикция въпроси запазват напълно своята значимост в контекста на изпълнението на втората европейска заповед за арест — което всички страни потвърдиха по време на съдебното заседание — необходимо е все пак изпълняващият съдебен орган да се произнесе във възможно най-кратък срок относно нищожността на първата европейска заповед за арест и да започне ab initio процедурата по изпълнението на втората. Това се налага, за да се гарантира спазването на принципа на правната сигурност и зачитането на правата и гаранциите, предоставени на издирваното лице с Рамково решение 2002/584.

26. Всъщност поради самото ѝ естество и поради правните и фактически условия на прилагането ѝ изпълнението на втората европейска заповед за арест не може да се осъществи чрез обикновено заменяне.

27. Видно от член 1, параграф 1 от Рамково решение 2002/584, „[е]вропейската заповед за арест, е съдебно решение“. Твърдяното „заменяне“ следователно не може да прикрие факта, че втората европейска заповед за арест, издадена с цел изпълнението на наказание лишаване от свобода, се основава на ново национално решение и представлява съдебно решение, различно от решението, на което се основава първата европейска заповед за арест, и поради това трябва да отговаря на специални правни и фактически условия. В това отношение е достатъчно да се отбележи, че изпълнението на втората европейска заповед за арест може да доведе до нов срок на задържане, който ще бъде приравнен не на мярка за неотклонение предварително задържане преди постановяване на присъда — както е в случая, при действието на първата европейска заповед за арест, а на началото на изпълнението на наказанието, като така изтърпеният срок

трябва да се приспадне от подлежащото на изпълнение наказание [15].

28. Изпълнението на втората европейска заповед за арест следователно изисква от изпълняващия съдебен орган, от една страна, да обяви обезсилването на първата европейска заповед за арест, и от друга страна, да започне ab initio процедурата за изпълнение, като по този начин контролира наличието на всички условия за изпълнение на тази втора заповед, което по делото в главното производство изглежда се извежда от определението от 25 септември 2018 г., представено от запитващата юрисдикция.

Б. Съдебната практика „Aranyosi и Căldăraru“

29. Втората бележка се отнася до правилата и принципите, изведени от Съда в решение Aranyosi и Căldăraru и впоследствие възпроизведени в решение Generalstaatsanwaltschaft. Тази съдебна практика определя рамката, в която трябва да се направи анализ и да се отговори на настоящите преюдициални въпроси.

30. В решение Aranyosi и Căldăraru Съдът за първи път допуска ограничение на принципите на взаимно доверие и взаимно признаване между държавите членки, като изисква изпълняващият съдебен орган да извърши проверка на условията на задържане в издаващата държава членка, в случай че, поради недостатъци на системата на затворите, съответното лице може да бъде изложено на реална опасност от нечовешко или унизително отношение в противоречие с член 4 от Хартата.

31. В това решение Съдът задава рамката, в която трябва да се осъществи тази проверка, като определя правното основание за проверката, целта, вида ѝ, както и нейното естество и последици.

32. Тази проверка се основава на член 1, параграф 3, член 5 и член 6, параграф 1 от Рамково решение 2002/584 и има за цел да осигури спазването на член 4 от Хартата, който закрепва, както припомня Съдът, „една от основните ценности на Съюза и на неговите държави членки“ [16] и „има абсолютен характер“ [17].

33. Посочената проверка се осъществява само ако изпълняващият съдебен орган установи, въз основа на обективни, достоверни, точни и надлежно актуализирани данни, с които разполага, че системата на местата за лишаване от свобода на издаващата държава членка страда от системни или общи недостатъци, засягащи определени групи лица или определени места за задържане [18].

34. При тези обстоятелства изпълняващият съдебен орган е длъжен да провери „конкретно и точно“ дали са налице сериозни и потвърдени основания да се смята, че поради условията на задържане съответното лице ще бъде изложено на реална опасност от нечовешко или унизително отношение по смисъла на член 4 от Хартата [19].

35. Следователно установяването на общи недостатъци в системата на местата за лишаване от свобода на издаващата държава членка е последвано от конкретна и подробна преценка на опасността, на която ще бъде изложено предаваното лице.

15 Вж. член 26, параграф 1 от Рамково решение 2002/584.

16 Решение Aranyosi и Căldăraru (т. 87).

17 Решение Aranyosi и Căldăraru (т. 85).

18 Вж. решение Aranyosi и Căldăraru (т. 89).

19 Вж. решение Aranyosi и Căldăraru (т. 92).

36. Тази проверка може да има съществено отражение върху изпълнението на европейската заповед за арест. Съдът на Европейския съюз потвърждава, че тя може да мотивира изпълняващия съдебен орган да отложи и дори да прекрати процедурата по предаване на съответното лице [20].

37. След постановяването на решение Aranyosi и Căldăraru Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (Висш областен съд Бремен, Германия) отправя до Съда две нови преюдициални запитвания. По първото, постъпило на 12 септември 2016 г. в рамките на процедурата за изпълнение на две европейски заповеди за арест, издадени срещу г-н Pál Aranyosi, е постановено определение за липса на основание за произнасяне по същество, тъй като издадените срещу заинтересованото лице европейски заповеди за арест са били оттеглени преди произнасянето на Съда [21].

38. Второто, постъпило на 27 март 2018 г. в рамките на изпълнението на издадена срещу ML европейска заповед за арест, даде възможност на Съда в решение Generalstaatsanwaltschaft да изясни значението и обхвата на принципите, изведени в решение Aranyosi и Căldăraru [22], по-специално в контекста на конкретната и подробна преценка на опасността от нечовешко или унизително отношение.

39. В решение Generalstaatsanwaltschaft Съдът приема, че член 1, параграф 3, член 5 и член 6, параграф 1 от Рамково решение 2002/584 трябва да се тълкуват в смисъл, че „когато изпълняващият съдебен орган разполага с информация за съществуването на системни или общи недостатъци в условията на лишаване от свобода в пенитенциарните заведения на издаващата държава членка, […]:

– […]

– изпълняващият съдебен орган е длъжен да разгледа единствено условията на лишаване от свобода в пенитенциарните заведения, в които съгласно информацията, с която разполага, има вероятност [лицето, срещу което е издадена европейска заповед за арест за целите на изпълнението на наказание лишаване от свобода] да бъде настанено, включително на временно или преходно основание,

– за целта изпълняващият съдебен орган трябва да провери единствено конкретните и точни условия на лишаване от свобода на заинтересованото лице, релевантни за преценката дали това лице ще бъде изложено на реална опасност от нечовешко или унизително отношение по смисъла на член 4 от [Хартата],

– изпълняващият съдебен орган може да вземе предвид информация, предоставена от органи на издаващата държава членка, различни от издаващия съдебен орган, например по-специално гаранцията, че заинтересованото лице няма да бъде подложено на нечовешко или унизително отношение по смисъла на член 4 от [Хартата]“.

40. Решение Generalstaatsanwaltschaft е постановено на 25 юли 2018 г., тоест няколко месеца след постъпването на настоящото преюдициално запитване. Според мен то отговаря на повечето въпроси, които запитващата юрисдикция поставя по настоящото дело.

20 Вж. решение Aranyosi и Căldăraru (т. 98 и 104).

21 Така дело „Aranyosi II“ остава без предмет, както постановява Съдът в определение от 15 ноември 2017 г., Aranyosi (C-496/16, непубликувано, EU:C:2017:866).

22 В решение от 25 юли 2018 г., Minister for Justice and Equality (Недостатъци на съдебната система) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586), Съдът възприема същите принципи и следва същата логика като възприетата в решения Aranyosi и Căldăraru и Generalstaatsanwaltschaft по отношение на реалната опасност от нарушаване на основното право на справедлив съдебен процес, гарантирано от член 47, втора алинея от Хартата, поради системни или общи недостатъци, засягащи независимостта на съдебната власт на издаващата държава членка.

V. Анализ

41. За предпочитане е да се пристъпи към анализа на поставените въпроси в поредност, различна от тази, в която са изложени от запитващата юрисдикция.

42. Всъщност, ако с първия въпрос и с втория въпрос, буква б) запитващата юрисдикция приканва Съда да се произнесе по различните фактори, които изпълняващият съдебен орган трябва да вземе предвид, за да прецени конкретно и точно условията на лишаване от свобода в издаващата държава членка, според мен е необходимо най-напред да се определи задълбочеността на тази проверка, както приканва и запитващата юрисдикция с втория си въпрос, буква а).

А. Задълбочеността на проверката на условията на лишаване от свобода в заведението, в което има вероятност да бъде затворено заинтересованото лице

43. С втория си въпрос, буква а) запитващата юрисдикция иска по същество Съдът да уточни задълбочеността на проверката, която трябва да направи изпълняващият съдебен орган, когато конкретно и подробно изследва дали лицето, което се иска да бъде предадено, ще бъде изложено на опасност от нечовешко или унизително отношение поради условията на задържането му в издаващата държава членка.

44. По-специално, запитващата юрисдикция иска да се установи дали изпълняващият съдебен орган трябва да направи „всеобхватна“ проверка на условията, при които предаваното лице ще бъде лишено от свобода в издаващата държава членка, или трябва по-скоро да направи „облекчена“ проверка на тези условия, ограничена до „очевидни закононарушения“. В този контекст, запитващата юрисдикция изглежда иска да установи дали изпълняващият съдебен орган може да се задоволи с гаранцията, предоставена от издаващата държава членка, че съответното лице няма да претърпи нечовешко или унизително отношение поради условията на лишаване от свобода.

45. Както посочих, правилата и принципите, изведени от Съда в решение Aranyosi и Căldăraru и впоследствие потвърдени в решение Generalstaatsanwaltschaft, позволяват да се даде отговор на тези въпроси.

46. Въпреки че в решението Generalstaatsanwaltschaft Съдът успява да ограничи обхвата ratione loci на проверката, която изпълняващият съдебен орган трябва да направи, като се ограничава до условията на лишаване от свобода в затворите, в които „има вероятност“ [23] или „е конкретно предвидено“, че лицето ще бъде задържано, включително на временно или преходно основание [24], той обаче специално се е погрижил да покаже, че тази проверка означава да бъдат разгледани всички относими материални аспекти на лишаването от свобода.

47. Безспорно е, че правото на лицата да не бъдат подлагани на нечовешко или унизително отношение по смисъла на член 4 от Хартата, е абсолютно право, чието нарушаване може да бъде установено само след анализ, при който се вземат предвид всички относими обстоятелства по случая.

48. Този принцип е потвърден имплицитно, първо, в решение Aranyosi и Căldăraru, където Съдът изисква от изпълняващия съдебен орган да направи „конкретна и точна“ [25] преценка на наличието на реална опасност от нечовешко или унизително отношение.

23 Решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 117).

24 Решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 87).

25 Решение Aranyosi и Căldăraru (т. 92).

49. След това посоченият принцип е потвърден в решение Generalstaatsanwaltschaft.

50. По делото, приключило с това решение, Съдът по-специално е запитан дали спазването на член 1, параграф 3, член 5 и член 6, параграф 1 от Рамково решение 2002/584 означава изпълняващият съдебен орган да прави подробна проверка „във всеки конкретен случай […] на съответните условия на задържане“ в издаващата държава членка, като проверява не само площта на личното пространство, с което разполага всеки затворник, но също и „останалите условия на задържане“[26]. Поставя се също и въпрос дали тези условия на задържане следва да се преценяват в светлината на практиката на Европейския съд по правата на човека, произтичаща от решение от 20 октомври 2016 г., Muršić с/у Хърватия[27].

51. В решение Generalstaatsanwaltschaft Съдът най-напред посочва, че по силата на член 3 от ЕКПЧ преценката на минимална степен на тежест на лошото отношение зависи „от всички обстоятелства по случая“[28], като така изисква при необходимост изпълняващият съдебен орган да иска подробности относно „конкретните и точни условия на лишаване от свобода“ на съответното лице[29].

52. Що се отнася до условията на лишаване от свобода, Съдът се позовава изрично на посочените от Европейския съд по правата на човека условия в решението му Muršić с/у Хърватия[30]. Изпълняващият съдебен орган трябва да вземе предвид не само личното пространство, с което ще разполага лишеният от свобода по време на престоя си в затвора, но също така и другите относими аспекти, които могат да повлияят на условията на задържането му. Този орган трябва да вземе предвид продължителността и обхвата на ограничаването, но също и свободата на движение и предлагането на подходящи дейности извън спалното помещение, от които може да се възползва лишеният от свобода, и накрая да вземе предвид като цяло подходящите материални и организационни условия в съответното място за лишаване от свобода. Съдът обаче изключва възможността изпълняващият съдебен орган да основава преценката си на фактори, които нямат никаква очевидна релевантност за лишаването от свобода[31].

53. От гледна точка на принципите, изведени от Съда в решение Generalstaatsanwaltschaft, изпълняващият съдебен орган е длъжен да прецени реалната опасност от нечовешко или унизително отношение, на която би било изложено съответното лице поради условията на лишаването му от свобода в затвора, в който има вероятност то да бъде настанено, като разгледа всички материални аспекти на лишаването от свобода, които са релевантни за тази преценка. Както вече съм отбелязал обаче в заключението си по делото, по което е постановено това решение, посочената проверка не може да се отнася до въпроси, които надхвърлят необходимото за тази преценка[32].

54. На този етап, що се отнася до значението, което следва да се отдаде на гаранцията, предоставена от органите на издаващата държава членка, ще посоча, че в това решение Съдът постановява, че тя представлява обстоятелство, което изпълняващият съдебен орган „не може да пренебрегне“[33]. По-специално, Съдът приема, че в хипотезата, при която не съществуват

26 Тук възпроизвеждам самата формулировка, използвана от Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (Висш областен съд Бремен) в неговото преюдициално запитване.

27 CE:ECHR:2016:1020JUD000733413, наричано по-нататък „решение Muršić с/у Хърватия“.

28 Решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 91).

29 Решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 101).

30 Вж. решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 92 и 93).

31 Вж. решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 103).

32 Заключение по дело ML (Условия на задържане в Унгария) (C-220/18 PPU, EU:C:2018:547, т. 62 и 76).

33 Решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 111).

конкретни данни, даващи основание да се счита, че условията на лишаване от свобода в определено заведение са в разрез с член 4 от Хартата, изпълняващият съдебен орган „трябва да се довери на [тази гаранция]“ с оглед на взаимното доверие, на което се основава европейската заповед за арест [34].

55. Поради това не мога да се присъединя към мнението, че изпълняващият съдебен орган би могъл да постави под съмнение и да проверява надеждността на тази гаранция с оглед на наличните данни относно условията на лишаване от свобода в съответната държава членка.

56. Такава проверка, вместо да постигне взаимното доверие, което трябва да е водещо в отношенията между издаващите и изпълняващите съдебни органи, би подхранила взаимно недоверие, което на свой ред би поставило под въпрос опростената система за предаване, на която се основава европейската заповед за арест.

57. Освен това бих искал да припомня, че съгласно правото на Съюза ангажиментите, поети от орган на държава членка, са задължителни за нея в съответствие с принципите, които са водещи при иска за установяване на неизпълнение на задължения. Например, ако задълженията, поети от издаващия съдебен орган чрез посредничеството на орган, част от администрацията на местата за лишаване от свобода, като Генералната дирекция за изпълнение на наказанията, не са били спазени, така че предаваното лице би могло да бъде изложено на нечовешко или унизително отношение в противоречие с изискванията на Хартата и на ЕКПЧ, това ангажира отговорността на издаващата държава членка. Освен това, както вече беше подчертано в моето заключение по дело ML (Условия на задържане в Унгария) [35], предаваното лице може да се позове на нарушаването на такъв ангажимент пред съдилищата на издаващата държава членка.

Б. Критерии, на които се основава проверката на условията на лишаване от свобода в заведението, в което има вероятност да бъде настанено предаваното лице

58. Първият въпрос и вторият въпрос, буква б), които запитващата юрисдикция отправя до Съда, трябва да се разгледат заедно. Всъщност и двата се отнасят до критериите, въз основа на които изпълняващият съдебен орган трябва конкретно и точно да оцени реалната опасност от нечовешко или унизително отношение поради условията на лишаване от свобода в издаващата държава членка.

59. На първо място, запитващата юрисдикция пита Съда дали правото на Съюза налага абсолютен минимум по отношение на минималната площ на личното пространство, с което трябва да разполага лишеният от свобода. Тя иска също Съдът да уточни начина на изчисляването му при условията на индивидуална или обща килия, в която се намират мебели и санитарни инсталации.

60. На следващо място, запитващата юрисдикция се интересува от другите фактори, които могат да бъдат взети предвид за целите на тази преценка, като по-специално сочи инфраструктурата на мястото за лишаване от свобода, режима на изпълнение на наказанието, а също и правните и организационни подобрения, направени от издаващата държава членка по отношение на изпълнението на наказанието.

34 Решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 112).

35 C-220/18 PPU, EU:C:2018:547, т. 64.

61. Накрая, в случай че Съдът приеме, че правото на Съюза налага „абсолютни“ изисквания по отношение на условията на лишаване от свобода, запитващата юрисдикция иска да се установи дали изпълняващият съдебен орган може все пак да съпостави значението на спазването на тези изисквания и на необходимостта от зачитането на принципите на взаимно доверие и взаимно признаване, както и ефективността на системата, на която се основава европейската заповед за арест.

62. Още веднъж, решение Generalstaatsanwaltschaft дава насоките, които Съдът трябва да следва, за да отговори на запитващата юрисдикция.

1. Приносът на решение Generalstaatsanwaltschaft

63. В това решение Съдът най-напред се е постарал да отбележи, че правото на Съюза не предвижда никакви минимални правила относно условията на лишаване от свобода.

64. Тъй като член 4 от Хартата има същия смисъл и същия обхват като член 3 от ЕКПЧ, Съдът се основава на принципите, произтичащи от съдебната практика на Европейския съд по правата на човека [36].

65. По-специално, Съдът се позовава на решение Muršić с/у Хърватия, в което голям състав на Европейския съд по правата на човека обобщава правилата и нормите, които се извеждат от практиката му по отношение на пренаселеността на местата за лишаване на свобода, и изяснява условията, при които може да се приеме, че липсата на лично пространство в килията противоречи на член 3 от ЕКПЧ.

66. Следователно Съдът прилага подхода, който вече е възприел в посоченото решение Aranyosi и Căldăraru. В това решение Съдът всъщност се позовава изрично на принципното решение на Европейския съд по правата на човека от 8 януари 2013 г., Torreggiani и други с/у Италия [37], за да определи общите задължения за органите на издаващата държава членка, що се отнася до лишаването от свобода на всеки затворник [38].

67. В решение Generalstaatsanwaltschaft Съдът също припомня, че по смисъла на член 3 от ЕКПЧ лошото отношение трябва да има минимална степен на тежест, чиято преценка зависи от съвкупност от обстоятелства, по-специално от продължителността му и от причинените физически или психически последици, както и в някои случаи от пола, възрастта и здравословното състояние на жертвата [39].

68. След това Съдът се насочва към пространствения фактор на условията на лишаване от свобода, като в точки 92 и 93 от своето решение отбелязва:

„92 Предвид значението, което се придава на пространствения фактор при цялостната преценка на условията на лишаване от свобода, фактът, че личното пространство, с което разполага лишеният от свобода, е по-малко от 3 кв.м. в общо спално помещение, поражда силна презумпция, че е налице нарушение на член 3 от ЕКПЧ ([решение Muršić с/у Хърватия], § 124).

36 Съдът основава съображенията си на текста на член 52, параграф 3 от Хартата (вж. т. 5 от настоящото заключение).

37 CE:ECHR:2013:0108JUD004351709, § 65.

38 Вж. решение Aranyosi и Căldăraru, т. 90.

39 Вж. решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 91).

93 Тази силна презумпция, че е нарушен член 3 от ЕКПЧ, обикновено може да се обори само ако, първо, намаляването на личното пространство под необходимия минимум от 3 кв.м. е краткотрайно, несистемно и незначително, второ, то е съпътствано от достатъчно свободно движение извън спалното помещение и подходящи дейности извън спалното помещение, и трето, като цяло мястото за лишаване от свобода осигурява подходящи условия на настаняване и заинтересованото лице не е изложено на други обстоятелства, считани за утежняващи лошите условия на лишаване от свобода ([решение Muršić с/у Хърватия], § 138)“.

69. В точки 97—100 от това решение Съдът се произнася освен това по значението на пространствения фактор, изведен от продължителността на периода на задържане, като подчертава по-конкретно факта, че „[о]тносително кратката продължителност на периода на лишаване от свобода […] сама по себе си не изключва автоматично спорното отношение към лишения от свобода от приложното поле на член 3 от ЕКПЧ, когато други фактори са достатъчни, за да попадне въпросното отношение в обхвата на тази разпоредба“ [40].

70. Накрая, в точка 103 от посоченото решение Съдът изключва възможността изпълняващият съдебен орган да оценява наличието на реална опасност от нечовешко или унизително отношение, основавайки се на аспекти без очевидна релевантност за лишаването от свобода, например възможността да се практикува вероизповедание, възможността да се пуши, прането на дрехите, както и поставянето на решетки или на щори на прозорците в помещенията.

71. Въпреки критиките, които предизвиква решение Muršić с/у Хърватия [41], считам, че при сегашното състояние на правото на Съюза Съдът е възприел подход, който позволява да се осигури необходимата съгласуваност между Хартата и ЕКПЧ в съответствие с целта, преследвана с член 52, параграф 3 от Хартата [42].

72. Вярно е, че тази разпоредба не е пречка за правото на Съюза да предоставя по-широка защита от тази, предоставена от ЕКПЧ [43]. Считам обаче, че изискващите се за тази цел материалноправни предпоставки в конкретния случай липсват. В действителност към момента няма нито една разпоредба, която да урежда условията на лишаване от свобода в рамките на Съюза, и Съдът не следва да посочва стойности на общи стандарти по отношение на личното пространство, с което лишеният от свобода трябва да разполага, дори и да става дума за минимален стандарт. Тази задача не спада към неговите функции, а към тези на законодателя. Освен това трябва да се признае, че в момента Съдът не разполага с необходимите за целта експертни знания, за разлика от Европейския съд по правата на човека или другите органи на Съвета на Европа, които имат специфичен експертен опит в областта на системите на местата за лишаване от свобода и практическо познаване на условията на лишаване от свобода в държавите посредством споровете, с които е сезиран първият, или докладите и посещенията на място, с които е натоварен вторият.

73. Накрая, бих искал да припомня, че изискванията, посочени от Европейския съд по правата на човека, представляват минимални стандарти. В рамките на Съюза, и по-специално в рамките на пространството на европейското наказателно правосъдие, тези изисквания следва да гарантират единен минимален стандарт, приложим към всички системи на местата за лишаване

40 Вж. решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 98).

41 Вж. в това отношение особените мнения, приложени към това решение, както и в правната доктрина, *Tulkens* F. Cellule collective et espace personnel, un arrêt en trompe-l'œil (obs. sous Cour eur. dr. h., Gde Ch., arrêt Muršic c. Croatie, 20 octobre 2016). — Revue trimestrielle des droits de l'homme, n° 112, Anthemis, Wavre 2017, 989—1004; *Robert*, A-G. Conséquences du manque flagrant d'espace personnel. — AJ Pénal, Dalloz, Paris 2017, p. 47.

42 Вж. разясненията по член 52 от Хартата (вж. бележка под линия 6 от настоящото заключение).

43 Вж. решение от 21 декември 2016 г., Tele2 Sverige и Watson и др. (C-203/15 и C-698/15, EU:C:2016:970, т. 129 и цитираната съдебна практика). Вж. също решение от 25 юли 2018 г., Minister for Justice and Equality (Недостатъци на съдебната система) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, т. 62—67), в което Съдът се основава по-специално на решение от 27 февруари 2018 г., Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117), за да изложи съдържанието на член 47 от Хартата, който гарантира правото на независим и безпристрастен съд.

от свобода на държавите членки, преодоляващ различията помежду им, което допринася за укрепването на взаимното доверие, което те си дължат. Припомням също, че все пак на национално равнище всяка държава членка остава свободна да предвижда по-благоприятен стандарт по отношение на условията на задържане в собствените си заведения за лишаване от свобода — стандарт, който тя не може да противопостави на съседните държави в контекста на изпълнение на европейска заповед за арест.

74. Сега следва да се разгледат в подробности въпросите, които запитващата юрисдикция отправя до Съда.

2. Минималната площ на личното пространство, с което трябва да разполага лишеният от свобода

75. Както вече посочих, в решение Generalstaatsanwaltschaft Съдът най-напред уточнява, че в правото на Съюза не съществува минимално правило относно условията на лишаване от свобода[44]. При тези обстоятелства Съдът определя минималната площ на личното пространство, с което трябва да разполага лишеният от свобода, като се позовава на минимума, определен от Европейския съд по правата на човека, т.е. не по-малко от 3 кв.м.

76. Този минимум не е абсолютен.

77. Всъщност преценката на минималните стойности, до които трябва да достигне лошото отношение, за да попадне в приложното поле на член 3 от ЕКПЧ, по същността си е относителна. Този минимален праг не може да бъде сведен до точното определяне на броя квадратни метри, с които лишеният от свобода трябва да разполага, тъй като подобен подход не позволява да се вземат предвид всички условия на лишаване от свобода, в които се вписва неговото ежедневие.

78. Както признава Съдът, пространственият фактор е важен фактор[45]. Той обаче трябва да се вписва в рамките на цялостна преценка на условията на лишаване от свобода, която трябва да отчита съвкупността от относимите материални аспекти. Въпреки че минимална площ под 3 кв.м. в обща килия е основание за сериозна презумпция за нарушение на член 3 от ЕКПЧ, тази презумпция може все пак да бъде оборена, ако съществуват фактори, които могат да компенсират по подходящ начин липсата на лично пространство. Съдът пояснява това в точки 92 и 93 от решение Generalstaatsanwaltschaft[46].

79. От своя страна Европейският съд по правата на човека не приема систематично, че дребни отклонения от минималния стандарт от 3 кв.м площ на лишен от свобода в обща килия сами по себе си представляват нечовешко или унизително отношение.

80. По същия начин Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унизително отнасяне или наказание (наричан по-нататък „КПИ“) не претендира, че стандартите за „жизнено пространство на затворник“, които препоръчва, имат абсолютен характер. КПИ може да допусне минимални отклонения от стандарта за 4 кв.м. жизнено пространство в обща килия и 6 кв.м. жизнено пространство в индивидуална килия, когато са налице други положителни фактори, свързани например със съвкупността от дейности, в които лишеният от свобода може да участва извън килията[47].

44 Вж. решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 90).

45 Вж. решение Generalstaatsanwaltschaft (т. 92).

46 Вж. точка 68 от настоящото заключение.

47 Вж. стандартите на КПИ относно „Жизнено пространство на затворник в местата за лишаване от свобода“ от 15 декември 2015 г., достъпно на следния интернет адрес: https://rm.coe.int/16806ccb8d (т. 21).

81. За да се установи прагът, който определя минималната площ на личното пространство, предоставено на лишения от свобода, е необходимо да се вземат под внимание редица фактори.

82. На първо място, определянето на този праг зависи от това дали лишеният от свобода е настанен в индивидуална килия или в обща килия [48].

83. Всъщност става въпрос за два вида настаняване, които предизвикват различни притеснения, и поради това изискват специална оценка на жизненото пространство на лишения от свобода. Настаняването в индивидуална килия, макар често да се счита като единственото, което само по себе си гарантира достойнството и физическата сигурност на лишения от свобода, може да го изложи на специфични рискове, свързани със самотата и липсата на социално общуване. Настаняването в обща килия обаче може да изложи лишения от свобода на лоши хигиенни условия и на повишена опасност от сплашване и дори от насилие в случай на изключително тесни пространства. При тези обстоятелства минималните стандарти, определени от Европейския съд по правата на човека в решение Muršić с/у Хърватия, що се отнася до настаняването в обща килия, сами по себе си не се прилагат при настаняването в индивидуална килия, което впрочем той признава [49].

84. Що се отнася до КПИ, той приема, че стандартите относно индивидуалното жизнено пространство се различават в зависимост не само от вида на заведението за лишаване от свобода, но също така и от равнището на заетост на килията и от режима, на който са подложени лишените от свобода [50]. По отношение на равнището на заетост на килията КПИ различава много ясно индивидуалните килии от общите килии. В последния случай освен това той отказва да приравни двойна килия на килия, предназначена за шест до десет лишени от свобода, и се е постарал да разграничи спалните помещения, в които са настанени не повече от десетина лишени от свобода, от големите спални помещения, заемани от до сто души.

85. На второ място, видно от практиката на Европейския съд по правата на човека, както и от препоръките на КПИ, минималната площ на личното пространство не трябва да включва площта, заета от санитарните възли, които се намират вътре в килията [51].

86. От друга страна, тази повърхност по принцип трябва да включва пространството, заето от разположеното на пода обзавеждане. Европейският съд по правата на човека обаче ще вземе предвид степента, в която жизненото пространство на лишеното от свобода лице в действителност е намалено от наличното обзавеждане, за да се увери, че лицето има възможност да се движи нормално в килията или да преминава свободно между мебелите [52].

87. В случай че личното пространство, с което разполага лишеното от свобода лице, е по-малко от 3 кв.м. в обща килия, Европейският съд по правата на човека прави преглед на кумулативното отражение на останалите материални условия на лишаване от свобода, за да определи дали последните, поради това че са недостатъчни, представляват утежняващи обстоятелства или, напротив, поради съответствието им с определените стандарти, те дават възможност за „компенсиране по подходящ начин на липсата на лично пространство“ [53], и така да бъде оборена презумпцията за нарушение на член 3 от ЕКПЧ.

48 Също така определянето на това пространство зависи от това дали лицето е задържано в изолация или при други сходни режими на задържане, или пък в помещенията за задържане или подобни пространства, използвани за много кратки периоди (места за временно задържане под стража, психиатрични заведения, центрове за задържане на чужденци), което обаче не е посочено в конкретния случай (вж. решение Muršić с/у Хърватия, § 92).

49 Вж. в този смисъл решение Muršić с/у Хърватия, § 92.

50 Вж. стандартите на КПИ, точка 7, цитирани в бележка под линия 47.

51 Решение Muršić с/у Хърватия, § 114, както и стандартите на КПИ, точка 10, посочени в бележка под линия 47.

52 Вж. в това отношение ЕСПЧ, решения от 2 февруари 2010 г., Marina Marinescu с/у Румъния (CE:ECHR:2010:0202JUD003611003, § 66 и цитираната съдебна практика), и от 10 януари 2012 г., Ананиев и др. с/у Русия (CE:ECHR:2012:0110JUD004252507, § 148).

53 Решение Muršić с/у Хърватия, § 126.

88. При това положение запитващата юрисдикция приканва Съда да уточни тези други материални аспекти на лишаването от свобода, които са от значение за оценката на конкретните условия на лишаването от свобода.

3. Другите материални аспекти на лишаването от свобода

89. В точка 93 от решение Generalstaatsanwaltschaft Съдът посочва редица аспекти, които изпълняващият съдебен орган е длъжен да разгледа, за да прецени дали наред с липсата на пространство има или не материални условия на задържане, съвместими с основните права на задържания.

90. Първият аспект се отнася до продължителността и обхвата на ограничаването.

91. Припомням, че в точки 97—100 от това решение Съдът дава указания как да се оценят продължителността и обхватът на ограничаването. Въз основа на практиката на Европейския съд по правата на човека Съдът припомня, че продължителността на периода на лишаване от свобода е релевантен фактор. Съдът обаче се е постарал да уточни, че относително краткият период на лишаване от свобода или временният или преходен характер на последното сами по себе си не биха могли да изключат наличието на опасност от нечовешко или унизително отношение, когато други елементи са достатъчни, за да попадне тя в приложното поле на член 3 от ЕКПЧ.

92. Вторият аспект се отнася до свободата на движение и до предлагането на дейности извън килията, от които лишеният от свобода може да се възползва.

93. Изпълняващият съдебен орган трябва да прецени личното пространство, с което разполага лишеният от свобода, от гледна точка на времето, прекарвано в килията. В решение Generalstaatsanwaltschaft Съдът не дава уточнения относно начина на оценяване на този аспект на лишаването от свобода. Практиката на Европейския съд по правата на човека, обобщена в решение Muršić с/у Хърватия, замества уточненията на Съда. Според нея лишените от свобода трябва да могат да прекарват достатъчна част от деня извън килиите си в рамките на професионална дейност или обучение или пък в спортни занимания, но също и в разходка, която той оценява според качествените и количествените условия. В това отношение Европейският съд по правата на човека взема предвид разположението на външните съоръжения, които следва да осигуряват достатъчно и отворено пространство.

94. И накрая, третият аспект се отнася до достойните условия на лишаване от свобода като цяло.

95. Съдът отново не дава указания за оценката на този аспект в решение Generalstaatsanwaltschaft. Въпреки това, ако вземем предвид уточненията, направени от Европейския съд по правата на човека в решение Muršić с/у Хърватия, става ясно, че изпълняващият съдебен орган в това отношение следва да направи преглед на оборудването на килията, както и на основните услуги и инфраструктури в мястото за лишаване от свобода, в което има вероятност да бъде настанено съответното лице [54].

96. Наблягам на „основния“ характер на релевантните услуги и инфраструктури на местата за лишаване от свобода, които са от значение за тази преценка. Всъщност изпълняващият съдебен орган не може да проверява и за тази цел да отправя искания за допълнителна информация по аспекти на задържането, които нямат абсолютно никаква полза от гледна точка на член 4 от Хартата. Такъв е случаят по делото, по което е постановено решение Generalstaatsanwaltschaft.

54 Тези фактори са посочени в решение Muršić с/у Хърватия, § 132—135).

Тогава Съдът изрично отбелязва, че предмет на искане за допълнителна информация могат да бъдат само аспектите на лишаването от свобода, които са релевантни за целите на преценката на тежестта на търпените страдания или унижения от затворниците поради лошите условия на задържане. Както вече посочих, по този начин той изключва аспекти като възможността да се практикува вероизповедание, възможността да се пуши или прането на дрехите [55].

97. Подчертавам, че при преценката на тези различни фактори трябва непременно да се вземат предвид видът на мястото за лишаване от свобода, където е настанено лицето, както и режимът на изпълнение на наказанието, който му е наложен.

98. Всъщност условията на лишаване от свобода на задържан в „затвор“, тоест в място за лишаване от свобода, където се настаняват лица, осъдени на дългосрочни наказания или представляващи особена опасност, се различават много от тези, с които се сблъсква лишен от свобода, настанен в център от полуотворен тип или ползващ се от режим на настаняване извън затвора. Затова Европейският съд по правата на човека счита, че първият трябва да се ползва от по-благоприятни условия по отношение на свободата си на движение в рамките на мястото за лишаване от свобода и предлагането на дейности извън килията (работа, отдих, обучение). Това е логично, тъй като на втория е разрешено да отсъства от мястото за лишаване от свобода през деня, за да осъществява трудова дейност, да участва в обучение или да се включи в друг проект за интеграция или реинтеграция.

99. С оглед именно на тези различни аспекти изпълняващият съдебен орган трябва да прецени дали липсата на лично пространство се компенсира или не от подходящи материални условия на лишаване от свобода.

100. Припомням, че в положение като разглежданото в главното производство, когато според информацията, предоставена от издаващата държава членка, пространството на пода, с което ще разполага предаваното лице, ще бъде по-малко или равно на 3 кв.м [56], пространственият фактор е определящ и поражда силна презумпция за нарушение на член 4 от Хартата. Тогава оценката на кумулативното отражение на тези различни аспекти трябва да позволи на изпълняващия съдебен орган да прецени дали тази презумпция може да бъде оборена.

101. От друга страна, съвсем различно е положението, когато площта на пода, с която разполага лишеният от свобода, е между 3 и 4 кв.м. Макар пространственият фактор да остава важен елемент, тук той не поражда никаква презумпция за нарушение. Изпълняващият съдебен орган следва да определи дали освен тази липса на лично пространство има и материални условия на задържане, които са подходящи, или, напротив, несъвместими с основните права на лишения от свобода, така че да може да се направи извод, че е налице нарушение на член 4 от Хартата.

4. Релевантността на факторите, свързани със законодателни и структурни мерки за подобряване на изпълнението на наказанията в издаващата държава членка

102. Запитващата юрисдикция иска от Съда да установи дали изпълняващият съдебен орган може да вземе предвид направените от издаващата държава членка подобрения, както по отношение на инфраструктурата на местата за лишаване от свобода, така и в механизмите ѝ за контрол върху изпълнението на наказанията.

55 Вж. решение Generalstaatsanwaltschaft, т. 103.

56 Припомням, че видно от определение от 3 януари 2017 г., приложено към националната преписка, с която разполага Съдът, г-н Dorobantu следва да изтърпява наказанието си в килия, в която му се осигурява пространство от 3 кв.м., ако е подложен на строг режим на лишаване от свобода, и по-малко от 3 кв.м., ако е подложен на полусвободен режим.

103. Изпълняващият съдебен орган може да вземе предвид всички приети от издаващата държава членка мерки, от законодателно естество или структурни мерки, които допринасят за засилване на защитата на лишените от свобода лица срещу реалната опасност от нечовешко или унизително отношение. В този смисъл признаването на право на жалба на лишено от свобода лице, създаването на ефективна система за обжалване пред администрацията на затворите и пред органите, които отговарят за наблюдението на изпълнението на наказанията, или също създаването на независим орган, натоварен да гарантира спазването на правата на човека в местата за лишаване на свобода, са все мерки, които допринасят за създаването на система за изпълнение на наказанията в съответствие с основните права.

104. При все това, както вече посочих в моето заключение по дело ML (Условия на задържане в Унгария)[57], може тези мерки да не са достатъчни, ако изпълняващият съдебен орган изпитва основателни съмнения относно наличието на възможност съответното лице да бъде подложено непосредствено на нечовешко или унизително отношение независимо от последващото поправяне на това засягане посредством ефективни съдебни искове в издаващата държава членка. В този смисъл, независимо от тяхното естество, тези мерки по принцип са с общо приложение и като такива те не биха могли да компенсират реалната опасност от нечовешко или унизително отношение, на което би било изложено заинтересованото лице поради условията на лишаване от свобода в заведението, в което има вероятност да бъде настанено.

5. Релевантността на факторите, изведени от общите принципи, на които се основава пространството на европейското наказателно правосъдие

105. С втория си въпрос, буква б) запитващата юрисдикция иска от Съда да установи дали, ако прецени, че правото на Съюза налага „абсолютни“ изисквания по отношение на условията на лишаване от свобода, изпълняващият съдебен орган може, в рамките на преценката си на реалната опасност от нечовешко или унизително отношение, да направи съпоставяне на значимостта, така че да вземе предвид необходимостта, наложена от зачитането на принципите на взаимно доверие и взаимно признаване, както и запазването на ефективността на системата, на която се основава европейската заповед за арест.

106. Ако правото на Съюза налага абсолютно изискване, същото не засяга стандартите, свързани с условията на лишаване от свобода, а зачитането на човешкото достойнство и на забраната на нечовешкото или унизително отношение поради условията на лишаване от свобода в съответствие с членове 1 и 4 от Хартата.

107. При все това правото на човешко достойнство и правото на лицата да не бъдат подлагани на нечовешко или унизително отношение, са абсолютни права, което само по себе си изключва всякакво съпоставяне. Съдът се е постарал да го припомни в решение Aranyosi и Căldăraru, като отбелязва, че в ЕКПЧ има абсолютна забрана на изтезанието и нечовешкото или унизително отношение и наказание, независимо от поведението на съответното лице, при всички обстоятелства, включително в случаите на борбата срещу тероризма и организираната престъпност[58]. Следователно тези права не могат да бъдат обект на ограниченията, предвидени в член 52, параграф 1 от Хартата.

57 C-220/18 PPU, EU:C:2018:547, т. 57.

58 Вж. решение Aranyosi и Căldăraru, т. 87. В него Съдът се позовава на решение на ЕСПЧ от 28 септември 2015 г., Bouyid с/у Белгия (CE:ECHR:2015:0928JUD002338009, § 81 и цитираната съдебна практика).

108. В рамките на проверката, която изпълняващият съдебен орган трябва да направи, следователно е изключена възможността той да съпоставя значимостта, от една страна, на необходимостта да се гарантира, че съответното лице няма да бъде подлагано на нечовешко или унизително отношение по смисъла на член 4 от Хартата, и от друга страна, необходимостта, която налагат зачитането на принципите на взаимно доверие и взаимно признаване, както и ефективността на системата, на която се основава европейската заповед за арест.

109. Освен това отчитането на тези фактори е изключено поради същността и самото естество на проверката, която изпълняващият съдебен орган трябва да направи в рамките на изпълнението на европейска заповед за арест. Както се установява от съдебната практика Aranyosi и Căldăraru, тази проверка сама по себе си представлява изключение от принципите на взаимно доверие и взаимно признаване и може да се отнася единствено до условията на лишаване от свобода в издаващата държава членка, независимо дали става въпрос за общи условия, преобладаващи в тази държава, или за точно определени условия, при които се предвижда да бъде задържано съответното лице в тази държава, като са изключени всички други съображения, свързани с принципите, върху които се основава пространството на европейското наказателно правосъдие.

110. С оглед на всички тези съображения при това положение изпълняващият съдебен орган трябва да прецени, предвид предоставените от органите на издаващата държава членка данни, дали условията, при които г-н Dorobantu ще бъде лишен от свобода след предаването му, няма да нарушат правото, което му е гарантирано от член 4 от Хартата.

111. В това отношение бих искал да обърна внимание, че съмненията за законосъобразността на предаването на г-н Dorobantu са били разсеяни от изпълняващия съдебен орган, преди Bundesverfassungsgericht (Федерален конституционен съд) да отмени определенията от 3 и 19 януари 2017 г. поради липсата на преюдициално запитване до Съда.

112. Отбелязвам, че в рамките на главното производство изпълняващият съдебен орган е извършил цялостна преценка на условията, при които г-н Dorobantu би бил лишен от свобода след предаването му, като е разгледал предоставените от румънските органи данни през призмата на практиката на Европейския съд по правата на човека.

113. Ще отбележа също, че в хода на съдебното заседание румънското правителство потвърди, че след предаването му г-н Dorobantu ще бъде подложен на общ режим на лишаване от свобода. Поради това то посочи, че заинтересованото лице ще може да се ползва с голяма свобода на движение и освен това би могло да работи, което би ограничило времето, прекарвано в килията му.

VI. Заключение

114. С оглед на изложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставените от Hanseatisches Oberlandesgericht in Hamburg (Висш областен съд Хамбург, Германия) въпроси по следния начин:

„Член 1, параграф 3, член 5 и член 6, параграф 1 от Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки, изменено с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26 февруари 2009 г., във връзка с член 4 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкуват в смисъл, че:

– когато изпълняващият съдебен орган разполага с информация за съществуването на системни или общи недостатъци в условията на лишаване от свобода в пенитенциарните заведения на издаващата държава членка, той е длъжен да направи оценка на реалната опасност от нечовешко или унизително отношение, на която би било изложено съответното лице поради условията на лишаването му от свобода в заведението, в което има вероятност то да бъде настанено, като направи цялостна преценка на всички материални аспекти на лишаването от свобода, които са релевантни за тази оценка,

– изпълняващият съдебен орган трябва да отдаде специално значение на фактора, основан на минималната площ на личното пространство, с което ще разполага предаваното лице по време на лишаването му от свобода. При липсата на установени в правото на Съюза стандарти този фактор се определя с оглед на минимума, определен от Европейския съд по правата на човека, който не е абсолютен,

– при определяне на минималната площ на личното пространство, с което ще разполага предаваното лице, изпълняващият съдебен орган трябва да вземе предвид дали килията, в което има вероятност то да бъде настанено, е индивидуална или обща. Този орган трябва да включи пространството, заето от разположеното на пода обзавеждане, но да изключи площта, заета от санитарното оборудване,

– ако от данните, предоставени от издаващата държава членка, се установява, че минималната площ на личното пространство, с което ще разполага предаваното лице, е по-малка или равна на 3 кв.м., изпълняващият съдебен орган следва да провери дали останалите материални аспекти на лишаването от свобода могат да компенсират по подходящ начин липсата на лично пространство и да оборят презумпцията за нарушение на член 4 от Хартата. По-специално, този орган трябва да прецени условията във връзка с обзавеждането на килията, в която ще бъде настанено предаваното лице, дали като цяло са прилични материалните и организационните условия в мястото за лишаване от свобода, както и аспектите, свързани със свободата на движение и предлагането на дейности извън килията, от които то ще може да се ползва,

– при оценката на тези аспекти задължително трябва да се вземат предвид продължителността и обхватът на ограничаването, видът на мястото за лишаване от свобода, в което ще бъде настанено предаваното лице, както и режимът на изпълнение на наказанието, на който същото ще бъде подложено,

– изпълняващият съдебен орган може също така да вземе предвид законодателните и структурните мерки за подобряване на изпълнението на наказанията в издаващата държава членка. Въпреки това, като се има предвид техният общ характер, тези мерки сами по себе си не могат да компенсират реалната опасност от нечовешко или унизително отношение, на която би било изложено съответното лице поради условията на лишаване от свобода в съответното заведение за лишаване от свобода,

– в рамките на своята преценка изпълняващият съдебен орган не може да съпоставя значимостта, от една страна, на необходимостта да се гарантира, че съответното лице няма да бъде подлагано на нечовешко или унизително отношение по смисъла на член 4 от Хартата, и от друга страна, необходимостта да се зачетат принципите на взаимно доверие и взаимно признаване, както и да се запази ефективността на европейската система за наказателно правосъдие“.